

Bréfa- og málasafn Benedikts Sveinssonar 1908-1942, 1. hluti

Bjarni Benediktsson – Benedikt Sveinsson – Vísir – Berlingske Tidende – Ísafold – Heroldens
annoncebureau

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Benediktarskjöl
Askja 5-18, Örk 1

Íslendingar geta því aldrei varði land.
 Mál asamt örnum hermaðum.
 Þánski sumfænum uppkastin er
 geta og sunmkvermt uppkastin er
 várskiptið 20 bára, sem landhelginaar
 þess 20 allir vita 20 sunnfæna þurfa
 sér ekki til gildrunnar fyrir því, vegna
 þá stórar þád ekki hot. Þeir bárga
 til þess 20 geta annast straðgeziluna,
 sínum um nauðsyru á viðurkennum her
 nu fara 20 falla frá þessari kenningu
 Dótt svo verri 20 stjórnarhlíðar vilja
 er samfúra.

Af þessu fylfur ad Íslendingar geta
 aldrei teknit strandagæsluna af Dönum
 arkenðan hef eftir 37 af hældur en nái.
 þára samkvæmt því ekki fremuvið.
 hondun uppsæðgæsluna og Íslendingar
 ad Danir eru hafa all hermáld með
 aðalhánum „Nordra“ og við sama ton
 arbláðinu i réðu hans í stjórn.

5

8

margar og öflugar um alt land eftir 37
 ár ef frumvarpið verður að lögum óbreytt.
 Hyggja menn að Íslendingum gangi
 þá vel að koma Dönum á burt, þegar
 þeir eru búinir að hreiðra hér um sig
 allan þann tíma?

Það er hætt við að J. Þorl. og hans
 liðar verði ekki jafnfljótir að því að nái
 landhelginni úr klóm Dana þá, eins og
 þeir vilja vera fljótir nú að afhenda
 þeim hana ef þeir mega ráða.

Félagsprentsmiðjan — 1908.

Æðarfjöldi til þess*.
 Þeir byrftu að vera viðurkennd heim-
 astedum.
 „Dá voru hafa Íslendingar aldrei
 hafið ósíðan til 28. júlí, I. s.
 3. dali*: „Reykjavítin“ segir svo um land-
 helgivordina 27. ágúst 38. toludöl, I. s.
 hafið ósíðan til 28. júlí, I. s.
 Íslendingar geta aldrei varði landhelgina
 til 28. júlí, að bergrýtillegt að Íslend.
 Samkvæmt þessari kenningu stjórnar-
 i Landhelgii
 uti til þess að taka seka botnvörpunaga
 sem sjörrenningjar, ef þær hefdi hækta
 þára sagt, að Íslendingar yrðu skoðaðir
 hefur kveðið í stjórnarþolodunum her*. Þau
 með eru prentud í réðu hans í stjórn.

4

Uppgjöf landhelginnar.

Bóðskapur Jóns Þorlákssonar.

Nú er Jón Þorláksson floginn út úr
 örkinni og farinn að breiða verndar-
 vængi sína yfir „uppkastið“ og galla
 þessa.

Hann tekur sér fyrir hendur í „Lög-
 réttu“ 26. ágúst að breiða yfir uppgjöf
 landhelgarinnar. Ver hann til þess
 þriggja dálka grein með ærnum þvæl-
 um og vífilengjum.

Fyrsta vopnið er þetta sama, sem frum-
 varpsmenn eru alt að að ota fram: að hér sé
 engu að tapa með uppkastinu, því að búið
 sé áður að fá það Dönum í hendur. Hann
 segir að Danir telji sig hafa rétt til fisk-

hún hefði viturkendan her. Þessi um hafa á henni upnauða straundgezlu nema ínum í Eyrarvíði: að engin þjóð meði um í Barðubíð í vor og að Grindarfjörður. eftir sunnað, t. d. þeidi í fyrritestri sínum.

Ráðherraðan hefur lýst því yfir hvað

sevi til

tanngarðbald að Landhælegiinni um síðar og ar freidir frumvarpiðins, sem veita þeim Danir komið þeim ákvæðum inn í Óðr. Þeia ólli Leyti", eftir 37 ár, þa bæta með uppsægjanlegum málum, að nökkrum landhelegisávorunum sé talim i 9. gr. frv.

Sannileikurinn er sá, að enda þott

að slíg.

En hefur henni halupið ófægilega

landhelegi (sámkv. 5. gr. frv.) misasi Danir rettindan til hekveidanna í upp eftir þennan tíma og með henni helteisávorum Dana geti Íslendingar sagt

Sonnum hans fyrir þessu er sá, að land-

8

2

veiða í landhelgi samkv. reglunni um „jafnrétti þegnanna“, — en hvenær hafa Íslendingar viðurkent hana? Hann segir enn fremur, að þeim sé heimilaður veiðirétturinn með íslenskum lögum. Það er satt, að Danir fengu smeygt slikt ákvæði inn í lög, sem nýlega vóru sett á alþingi, en þeim lögum getur þingið breytt, hvenær sem það vill, og numið heimildina úr lögum. Heimild Dana er því nú háð sérmálalöggjöf Íslands enda hafa Danir sjálfir viðurkent með stöðulögnum að fiskveiðar sé sérmál Íslands. Það þýdir því ekkert fyrir J. Þorl. að vera að leyna því, að frumvarpið felur í sér uppgjöf á þeim yfirráðarétti landhelginnar, sem Íslendingar hafa nú.

En J. fer lengra en þetta.

Hann vill telja mónum trú um að „uppkastid“ heimili Íslendingum að vísa Dönum úr landhelgianí eftir 25 ár.

—
Hér ber því allt að einum brunnin: Danir halda fiskivetið um land. Héldi við Island eins og aðra hultu "hins Islandi". Svo barnalegir munu fáir fánnast að Island og takla af sér landhælir íslendingum sig frá vediðum í landhæligi vidurteina ur sjóller Dana til Þess að ræða Islandingum gundunum sinn of hopp. Þung að Danir fari nokkrum umtan að luna straðagæðlanum. Islenningum síðarmér að taka þatt í samh., þott svo freiri að Danir leyfði upp a danska abyrgð, ef uppkastit verður gundfána og með dönskum yfurmönnum, helgima örðru vísí en undir dönskum

9

7

Jón Þorl. er annað veiði að gera litið úr því að Danir muni nota veiðirétt sinn í landhelgi við Ísland. Peir sé „ekki gefnir fyrir að sækja sér í soðið svo langt burtu sem norður að Islandsströndum“ (!!)

Alt er á sömu bókina lært. J. læzt nú ekki vita að hafið umhverfis Danmörk er afar-fiskisnautt móts við Ísland og að stórmikill áhugi er vaknaður hjá Dönum á því að nota fiskimiðin umhverfis Island. Ríkisþingið væri ekki annars kostar að veita hundrað þúsundir króna til esflingar þeim útvegi.

Og Danir eru þegar byrjaðir:

Peir hafa keypt heila höfn á Suður-Nesum og sett þar upp aldanska selstöðuveiðistöð með fjölda báta og skipa til sjósóknar og fyrir þessu stendur dansk félag með margra milj. höfuðstól.

Slikar stöðvar verða eflaust komnar

Island.

I.

Med ikke ringe Forundering modtog man i Forsommerens Lov i Danmark og sagtens ogsaa flere andre Steder Efterretningen om, at den dansk-islandske Kommissionens Udkast til en paa gengæld Overenskomst bygget Lov imellem de to Lande syntes at skulle vinde saa siden Paafønnelse blandt Islænderne. Nu har Valgene til det Althing, der for Islands Bedkommende skal afgøre Sagen, fundet Sted med det ret nedslaaende Resultat, at af Thingets 34 folkevalgte Medlemmer angives kun 9 at være Tilhængere af Kommissionsforslaget, medens 25 har stillet sig imod dette eller dog ønsker væsentlige Forandringer i dets Indhold. Heldigvis er Minister Hæfstein blandt de ni. Det vilde dog have været for tragisk, om ogsaa han, Kommissionsforslagets første Forlæmper og Værer paa Island, havde maatte bide i Græsset ved Valgene, selv om dette ganske vist ikke vilde have forhindret ham i at arbejde for det paa Althinget, naar det træder sammen i Februar.

At der er valgt en saa talrig Opposition, hvorevnu ganske vist ikke nødvendigvis at betyde, at Forslaget bliver forkastet eller dog kun vedtaget med saadanne Endringer, der maa anses for ensydige med en Forkastelse. Selv om imidlertid Forslaget skulle blive vedtaget med et lille Stemmeseftertal, er Stillingen jo ikke dermed klar. Meningen med Kommissionsforslaget var først og fremmest at støtte No paa Island og omsider at saa det Forsatnings-spørgsmaal, der saa lange Tider igennem har været en rygende Brand deroppe, staffet ud af Verden. Hertil kræves, at det islandiske Folk gaar nogenlunde enigt og samlet til Losningen. Vilkes det ikke at opnaa dette, men vedbliver der paa Island at være en fronderende Opposition som ogsaa i Fremtiden vil fastholde sine Krav og forlange nye Revisioner af Forsatningen, saa er vi jo lige vidt. Den danske Rigsdag maa da overveje, om det overhovedet bliver Umagen værd at tiltræde et af Althinget med kneben Majoritet vedtaget Forslag.

Alt dette kunde som sagt fra først af ikke undet end komme overraskende. Vi Danske havde visselel kun Grund til at mene, at vi i alle Maader havde indrettet det godt og forstandigt for Islænderne. Det Tilbud, der foreligger i Kommissionens Forslag, indeholder ingen Bagtanke, og det modtages med udelukkende Paafønnelse ikke blot af Islands Minister og de tre islandiske Kommissionsmedlemmer, der hører til hans Parti (Hjemmestyrepartiet), men ogsaa af de to af de tre Oppositionsmedlemmer (Landstærnspartiet), af hvilke saaet Sæde i Kommissionen. Kun et enkelt af dennes Medlemmer, Redaktør Sølvi Thorodden, havde fastholdt de videregaaende separatistiske Krav. Og i den norske og svenske Presse, for ikke at tale om Storstaterne som England, Tyskland og Frankrig, var Kommissionsforslaget blevet hilst med den største Anerkendelse som et Tilbud, der i alle Maader gjorde Islands Krav paa national Selvstændighed og politisk Ligestilling fuldest.

Maar tilsyneladende store Dele af det islandiske Folk nu ikke har villet erkende dette, er det vanskeligt at værge sig mod den Opfattelse, at Hovedgrunden hertil er at føge i mangelfuld Indsigt og i en paa falske Forudsætninger bygget og derfor i Virkeligheden saare misvisende Agitation.

Vi har ikke tidligere taget til Orde i denne Sag, fordi det henvede var vanskeligt at danne sig noget sikkert Skøn om Bevægelsens Karakter og Rækkevidde. For en Del synes denne at være inspireret fra visse norske Provinsorganer, hvis Bagtanke — Islands Losrivelse fra Danmark og Tilknytning til Norge — ikke var vanskeligt at gennemslue. Da den ledende norske Presse imidlertid bestemt fralagde det norske Folk som Helhed Andel i disse Vestrebelser, var der for saa vidt ikke Anledning til at reflektere videre herpaa. Nu i den senere Tid er der den norske Hovedstads presse fremkommet et Par Indsæg for det radikale islandiske Standpunkt, som fortjener mere Peagtning, og som vi nedenfor i Korthed skal komme tilbage til.

Den islandiske Oppositions Krav gaar principalt ud paa, at Landet skal anerkendes som en suveræn Stat, fuldt raadig over alle sine Ansiggende og kun forbundet med Danmark ved den sælles Konge. I Modstætning til en saadan ren Personalunion hjemler Kommissionsforslaget nærmest en Realunion, idet vel

i § 3 fastsætter, at en Nøgne Ansiggender skal være fælles for Danmark og Island, nemlig: 1) Kongens Civilliste, Apanager og andre Udgifter til Kongehuset, 2) de udenrigske Ansiggende, 3) Forsvarsvæsenet til Lands og til Sos, derunder Ørlogsflaget, 4) Hævdelsen af Undersætternes Fissterirettigheder, dog med Optredelse af Islands Ret til efter Overenskomst med Danmark at supplere Fissteriinspektionen ved Island, 5) Indsødsretten, 6) Møntvæsenet, 7) Højestret, dog at den islandiske Lovgivningsmagt ved Omordning af Rejsvæsenet kan oprette en overste Domstol for islandiske Sager i Landet selv, 8) Handelsflaget uadtil. I § 6 fastsættes, at indtil anderledes bestemmes ved en saavel af Rigsdagen som af Althinget vedtagen og af Kongen stadsættet Lov, skal Statsmagten over disse Fællesanliggender ogsaa paa Islands Begne udøves af de danske Myndigheder. Endelig giver § 9 Adgang for saavel Rigsdagen som Althinget til efter 25 Aars Forløb at kræve Revision af Loren med eventuel Oplossning af Fællesskabet for de under Punkt 4—8 nævnte Ansiggenders Bedkommend. Med Hensyn til Kongedømmet, Udenrigsstyret og Forsvarsvæsenet bliver altsaa Fællesskabet uoplösligt.

Oppositionen er, som det synes, nu ogsaa indtil videre villig til at modtage en saadan Realunion, men den forlanger Ret til at opsigte Fællesskabet ogsaa med Hensyn til Udenrigsstyre og Forsvarsvæsen og modsætter sig, at Islands Adgang til eventuel senere Deltagelse i Styrelsen af de Ansiggende, som maatte vedblive at være fælles, skal være afhængig af den danske Lovgivningsmagts Samtykke (§ 6). Endelig gøres der den Indvending, at Udkastets Betegnelser for Islands statsretlige Stilling ikke er skarpe, og at deres virkelige Betydning er vanskelig at overse. I saa Henseende henpeges der navnlig paa, at medens man vel i Motiverne finder en Udtalelse om, at Island stilles ved Siden af Danmark som „en hærlig Stat“, er Statsbetegnelsen ikke optagen i selve Lovforslaget, hvor det kun hedder, at Island er „et frit og selvstændigt, uafhængigt Land“, der sammen med Danmark danner „en Statsforbindelse, det samlede danske Rige“.

Der har om disse Spørgsmaal som alt sagt været fort en ret omfattende Meningsudveksling, navnlig i Bladet „Aftenposten“ i Christiania, hvor det radikale islandiske Standpunkt forsøgte — forsørigt paa en færdesels saglig og behersket Maade — af en Islænder, „Landstærnet“'s Stifter, Hr. Einar Benediktsson, sekunderet af den norske Professor Gjelsvik, medens Professor Morgenstierne har stillet sig paa Udkastets Side og — som det desto værre lader til, noget forhastet — lykkeset de to Lande med, at der „her er lagt Grundlaget for en for begge Lande lige æresuld og fordelagtig Overenskomst“. Som alt omtalt i nærværende Blads „Juridisk Tidende“ har Professor Morgenstierne i „Tidskrift for Retsvidenskab“ foretaget en nærmere Udredning af den foreslaede Forbindelses statsretlige Karakter. Hans Artikel i „Aftenposten“ behandler fortrinsvis Spørgsmalets politiske Side. Det fortjener i høj Grad at paaagttes, hvad han her („Aftenp.“ for 25. August) har udvist om, at de theoretiske Undersøgelser altid maa blive af sekunder Betydning overfor det praktiske Statslivs Krav. Der er — skriver han — visselel Enkelheder i Forslaget, som kan gøres til Genstand for Kritik, og den foreslaede Statsforbindelse kan volde Theoretikerne og Systematikerne mange Twivl, idet den ikke har noget helt tilsvarende Forbillede i øldre Ordninger. Men i sin Helhed synes Forslaget ham at svare til Øjebliklets Behov og at aabne tilbørlig Plads for en Udvilning efter Tidens Krav. Og han fremhæver videre, at de antydede theoretiske Twivlsmaal ingenlunde betyder det samme som Twivl om Ordningens praktiske Brugbarhed eller Nyttie. Her som overalt saar Bidenskaben beige sig for Livet og ikke omvendt. „Et Folks Lykke og Velstård kan gausse vist i høj Grad afhænge af de reelle statsretlige Ordninger, herunder det virker, derunder ogsaa Organisationen af den Statsforbindelse, det maatte tilhøre. Men hvad denne Statsforbindelse rigtigt skal kaldes, og hvorledes den enkelte Stats Forhold til den theoretiske skal opstilles, har ingenlunde en tilsvarende praktisk Betydning“. Dersor — konkluderer Professoren — vilde det være uslogt af det islandiske Folk at lægge nogen sordeles stor Vægt paa, om Statsretshistorien kan antages at ville betegne

Islands Stilling efter det foreliggende Forslag som en suveræn Stat eller ikke. „En Preusser og en Sachser er lige lykkelige, selv om de har osret deres Staters Suverænitet til Fordel for det tilske Rige, hvis overordnede Stilling skaffer dem reelle Fordele, som mere end opvejer det formelle Osfer.“

Det vide være ønskeligt og glædeligt, om Islænderne endnu, medens Tid er, kunde formaas til at lægge sig disse Ord, udtalte af en upartistisk Trediemand, paa Sunde. Desto værre har Islænderne jo fra gammel Tid været stået i det formelle Lovtrækkeri, og der er i den senere Tid andre Nordmænd end Prof. Morgenstierne, som med god Billie har bestrebt sig for at puise Vejr i denne islandske Tilbojelighed. Professor Gjelsvik, der ovenfor nævntes, har saaledes exempelvis rettet den Indvending mod Kommissionsforslaget, at det kaldes en „Lov“ og ikke en „Traktat“. Som om Kongen af Danmark og Island kunde affluite Traktater med sig selv, og som om ikke netop „Lov“ var den tilvante Betegnelse for de Statsakter, hvori Nationalrepræsentationerne deltager.

At forsøge en Imødegæelse blot af det vigtigste af, hvad der er anført til Forsvar for den islandiske Oppositions Særkrav, vilde føre os alt for vidt. I en følgende Artikel skal kun nogle enkelte, men formentlig afgørende Hovedpunkter fremdrages.

III.

Saa blev den anden Mulighed tilbage, at Island efter at have skilt sin Sag fra Danmarks kunde ville forsøge helt at staa paa egne Ben. Men hvem — udenfor højst nogle enkelte lidet skarptseende Islanderes Kreder — tror paa, at et saadant Program lod sig virkelig gøre? At stasle sig en egen "Konge" drommer næppe nogen Islander om. En Konge over 80,000 Undersatter vilde ikke kunne vente Anerkendelse i det europeiske Folkesamfund. Den maatte vel altsaa konstituerere sig som en eller anden Slags Republik. Men ogsaa en saadan maatte jo i de fleste Henseender udtryres paa samme Maade som et eget Kongerige. De forskellige Udvilingsmuligheder, som Islanderne nu skal til at opdyrke, og til hvis Fremvæxt Islandet naturligvis ikke vilde være sent med at tilbyde hjælpende Hænder, vilde gøre det nødvendigt for Landet at stasle sig om ikke just en egentlig Somagt, saa dog en saadan, der kunde besørge Fiskeriinspektionen, og fremdeles stasle sig diplomatisk, med Tiden ogsaa konsulter Repræsentation hos de Stater, med hvilke Island er og i Fremtiden maatte komme i Berøring. Sågt vilde dog blive en kostbar Sag for de 80,000 Islandere. Deres oppositionelle Førere erklærer, at den Ting skulde de vel rent finansielet magte, men mon deres Beregninger er at side paa?

Den finansielle Side af Sagen er imidlertid den underordnede. Vilde de Stormagter, hvis Undersatter driver Fiskeri under Island, anerkende den islandske Fiskeriinspektions Afgørelser, og vilde de islandske Gesandter i Konfliktsituationerne finde gunstigt Øre hos Magterne? Det er tilladt at twile, og det saa meget mere, som det overhovedet paa Forhaand er indlysende, at saa snart Island havde konstitueret sig som en selvstændig Stat, vilde der øjeblikkelig begynde et Kapløb imellem Stormagterne om hver især at bringe Landet under sin Interessessætre. Rusland vilde finde Den egnet til Anlæg af Krigshavne, England, Frankrig og Tyskland vilde hver for sig i Landets hidtil uopdyrkede Hjælpetilber finde myttig Anbringelse for Kapital og Arbejdskraft. Sandhedsvis vilde Island komme til at indtage den lidet onsfærdige Stilling som et nyt Marokko. Hvorledes Tingene sluttelig vilde løbe af, kan ingen vide. Kun saa meget synes høvet over al Twivl, at i Protektorat under en eller anden Form vilde olive Enderesultatet. At Islands nationale Selvstændighed under en saadan Tilstand vilde have langt ringere Udsigter end nu, er selvagt. Om den politiske Selvstændighed er det næppe værd at tale.

Dette er de Fremtidsperspektiver for et "suverænt" Island, som Islanderne selv desto værre ikke synes at have stillet sig klart for Øje. Forbundet med Danmark vil Landet have Fred og Ro til at udvikle sine materielle Hjælpefilder, hvortil vi Danse uden Ubeskedenhed vel tør mene at kunne høde ikke uønskellige Bidrag og Ansporinger, og til at fremme sin nationale Kultur, bl. a. med Støtte af Københavns Universitet. Lad det med det samme være sagt, at har Islanderne i nu forsvundne Tider maaesse ikke savnet Foje til at beklage sig over materiel Udbryning fra Danmarks Side gennem Monopolhandelen og andet, saa hertil Gengæld Forbindelsen med Danmarks Universitet, hvor de islandske Studenter jo har mydt og fremdeles myder en særlig begunstiget Stilling, som Kommissionsslaget udtrykkelig opretholder, havt en Betydning for deres Landskultur, som næppe kan overvurderes.

Den Fordel beholder Island i alt Fald ved at bevare Forbindelsen med Danmark. Hvorledes et "selvstændigt" Island i saa Henseende kunde tænkes at ville indrette sig, er ikke godt at se.

Dette er også de Vilkaar, den fortsatte Forbindelse med Danmark byder Islanderne. Adskilte fra Danmark vil de saa at sige øjeblikkelig finde sig hensatte i den lidet misundelsesværdige Stilling som et Twistens Øble mellem rivaliserende Stormagter, som en Kastebold for fremmede Indflydelses, hvorunder ikke blot alle Suverænitetsdrømme vil oplöse sig i Dunst og Taage, men højst sandsynligt også en materiel Udbryning til Fordel for fremmede Interesser blive iværksat, for hvilken Islanderne under Forbindelsen med Danmark ikke behøver at nære nogen Frygt. De gør det jo faktisk heller ikke.

Bed Studentertoget til Island i Sommeren 1900 blev fra dansk Side den Bevægelse indledet, som senere førte til Islandernes Besøg her i Landet i Forfjor og til Kongens og Rigsdagsmænds Besøg paa Island i Fjor. Denne Bevægelse blev i 1900 af den Mand, som holdt Hovedtalten ved Skibets Afgang til Island, Højesteretsjagfører Bagger, karakteriseret som Udsdag af en Forstaelse af, "at de bør holde sammen indadtil og udadtil, som ved Herkomst, Sprog og Historie naturlig hører sammen". Dette gælder ikke alene os hervede, men det gælder ogsaa Islanderne. De nuværende Verdensforhold opfordrer de smaa Nationer til Sammenhold.

Et af den islandske Oppositions Blad lod os i Sommer haanligt høre, at vi jo dog ikke kunde beskytte Landet mod Grobring, hvis nogen Stormagt fik Lust til en saadan. Ganske rigtig, det kan vi ikke. Men den Sag ligger slet ikke for. Hvad der i Tingenes eget Medsør vilde komme af sig selv, hvis Island skilte sig fra Danmark, bliver der under den modsatte Forudsætning — ligeledes i Tingenes eget Medsør — ikke Tale om, saa længe Danmark overhovedet bestaar som et selvstændigt Rige.

Den Suverænitet, som Island haaledes ikke kan hævde for sig selv, kan det heller ikke forlange, at Danmark ved den nye Foreningslov skal tilslægge det. En simpel Person union, hvorefter de to Lande slet intet havde tilfælles uden netop Kongen, altsaa med eget Udenrigsstyre for Island, vilde for Danmark være en Meningslosheid og for Island frembyde den samme Bekostning og de samme Farer som Udenrigsstyre under en egen Regent. Og et følles Udenrigsstyre — d. v. s. en fælles Udenrigsminister, ansvarlig baade overfor Althinget og overfor Rigsdagen eller overfor Fællesrepræsentation for de to Lande — kan der naturligvis ikke blive Tale om, saalænge det ene Lands Folksmængde er henimod 30 Gange saa stor som det andets.

Paa dette ene Punkt maa Island indtil videre finde sig i at beholde Danmark som Bege og Garant overfor Europa. Men Kommissionsslagets § 6 aabner Island Mulighed for ogsaa paa dette Punkt at naa frem til fuld Vigeberettigelse, naar de faktiske Forudsætninger for en saadan i Tidens Løb maatte komme tilstede. Det er en urimelig Formalisme, naar Islanderne allerede nu vil tage Anstød af, at Paragraffen siger, at Rigsdagen og Althinget skal være enige, for at en ny Ordning med Hensyn til Styrelsen af de fælles Anliggender skal kunne træffes. Det ligger ganske udenfor Kommissionsslagets Forudsætninger, at der skal møde Brangvillie fra Danmarks Side, naar den Tid kommer, da Islands Befolkning er blevet stor nok til at kunne kræve fuld Suverænitet i Forbind med Danmark. For Øjeblikket er der i alt Fald ikke andet at sige end den Tid, den Sorg. At give Island Enebestemmelsesret over, hvorledes de danske-islandske Udenrigsforhold i Fremtiden skal styres, er en soleklar Umulighed.

Det maa haabes, at Betragtninger som de her fremsatte vil kunne finde noget gunstigere Øre hos det Althing, der træder sammen midt i Februar, end det efter Valgenes Resultat i Øjeblikket ser ud til. Sker det ikke, og forkastes Kommissionsslaget, saar det gennidige Forhold vil blive, som det er. Vi Danse har da intet at behærde os. Det er vanskelig tænkligt, at Rigsdagen skulle ville antage et nyt, af Althinget formuleret Forslag, der i principielle Hovedpunkter skiller sig fra det, som Islands Minister og fem af Althingets bedste Mænd under Tilslutning af Islands Konge er blevet enige med deres danske Kolleger om.

menier man, at Ministeren vil træde tilbage forinden for at overlade til sin Estermand at lede Forberedelserne af de Lovarbejder, der skal forelægges den kommende Altingsamling.

At de Ministeremner, der nærmest kan være Tale om, maa i første Række nævnes Hr. Skuli Thoroddsen som den Mand fra Islandskommissionen, hvis Standpunkt er trængt igennem i den islandse Befolkning. Han er imidlertid noget svagelig, og der kan være Mulighed for, at han overhovedet ikke ønsker at tage imod Ministerposten. I saa Tilfælde bliver det rimeligtvis Justitiarius i den islandse Oberret, Hr. Kristian Jansson. Han har tidligere været langevalgt Altingsmand og er denne Gang blandt den ny valgte. I Forfatningsagen staar han noget til Venstre for Skuli Thoroddsen og er stent for, at Fællesskabet skal ophæves. Om der imidlertid er Flertal for dette Standpunkt i den nyvalgte Opposition, kan ikke afgøres, før Altinget træder sammen.

Under disse Omstændigheder kan det betragtes for givet, at Kommissionsforslaget bliver ændret i Altinget i den af Oppositionen ønskede Retning. Det ændrede Forslag vil derved komme til Behandling i den danske Rigsdag. Om man der vil slutte sig til det, er en anden Sag. I Foraaret var Stemningen blandt danske Rigsdagsmænd af alle Partier nærmest den: enten skal Kommissionsforslaget vedtages usforandret, eller ogsaa bliver det ved det gamle.

Hvorom alting er: med det foreliggende Resultat af de islandse Valg er Udsigterne ikke blevet lysere for en endelig tilfredsstillende Ordning for det danske-islandse Spørgsmål.

Det kan dristigt siges uden Overdrivelse, at ikke noget islandsk Valg i Mands Minde har været imødesat med større Opmærksomhed end da nu afsluttede Valg, og det gælder, hvad enten vi ser paa Forholdene her nede i Danmark eller højt oppe paa Island. Ved disse Valg blev jo nemlig hele Resultatet af den danske-islandiske Kommissions Arbejde indanledt for det islandse Folks Domstol, og af disse Valg vilde det afhænge, hvordan det danske-islandiske Spørgsmål i den nærmeste Fremtid vilde blive ordnet.

Over hele Island emhætedes Valgene også med den største Interesse, og der udfoldedes fra begge de islandiske Partiers Side en Agitation, der ikke har set Sædestykke i Landets nhære politiske Historie. Dette viste sig bl. a. ved Opstillingen af Kandidater til de ledige Mandater. Flere Steder maaede der flere Kandidater af samme Parti. Et enkelt Sted var der saaledes opstillet 7 Kandidater til 2 Pladser, og af Kandidaterne hørte 5 til Oppositionen. Ialt var der den 13. August (Fristen for Anmeldelse af Kandidater) i alle Landets Areal (24) anmeldt 64 Kandidater, hvoraf 29 sluttede sig til Kommissionsforslaget, mens Resten, 35, var imod det og krævede Endringer paa forstellige Punkter, væsentligt disse, at ogsaa Udenrigssællskab og Militærhællskab, der efter Kommissionsforslaget — ligesom den fælles Konge — var uopsigeligt, skulle kunne opsiges ogsaa ligesom alt andet uden den fælles Konge.

Som det vil erindres, var der i Kommissionen kun et Medlem, Ned. Skuli Thoroddsen, der stod paa dette yderliggaende Standpunkt, og man var henvæde tilbøjelig til at tro, at han ikke vilde faa Flertal for det ved Valgene, et Standpunkt, som ogsaa stærkt hevdedes af de islandiske Medlemmer af Kommissionen (5), som var Medforslagsstillerne til Forfatningsudkastet, og hvoraf to tidligere stod i Parti med Skuli Thoroddsen.

Resultatet blev imidlertid et andet. Til Altinget fulde der vælges 34 Medlemmer. Og der valges 9 Medlemmer af Regeringspartiet og 25 af Oppositionen, og hertil kommer

saal de langevalgte. Deraf er et Mandat for Tiden ledigt. Men da der selvfolgtlig nu maa komme et islandsk Ministerliste, saa der kommer en Oppositionsmand i Stedet for Hassstein, vil det rimeligtvis være ensbetydende med, at det ogsaa bliver en Oppositionsmand, der faar denne Plads. De øvrige 5 langevalgte Mandater, der ikke er livsvarige, er udsløbne til næste År, og en kommende ny Minister vil da selvfolgtlig besætte dem med Mænd, der hører til den nuværende Opposition.

Stillingen vil altsaa til næste År være den, at det nuværende Regeringsparti, Tilhængerne af Kommissionsforslaget, kun vil have 9 Mandater mod 31, som er Modstandere af Kommissionsforslaget.

Under disse Forhold vil man forestaa, at det paa Island betragtes som givet, at der som nævnt maa komme et Ministerliste, saa Hr. Hassstein bliver erstattet med en ny Mand. Maar Ministerlistet vil komme, maa derimod føreligig staahen. Først den 15. Februar træder Altinget sammen, men paa Island menier man, at Ministeren vil træde

Höfðingið, 26. seft 1908

Altingsvalget.

Valgene til det islandiske Alting har givet Oppositionen 25 Pladser, medens Regeringspartiet, de langest valgte Medlemmer indebefattede, kun raader over 15. Derved er det givet, at den nuværende Minister Hafstein maa gaa af, og at det dansk-islandiske Kommissionsforslag ikke bliver usorandret vedtaget af Altinget.

Med alt Kendskab til Íslendernes Vikingeblod er dette Resultat kommet de fleste overrassende, og adskillige islandiske Blade har ført en Valgkampagne, som frister til skarpe Ord fra dansk Side. Selv om Oppositionen med Rette bebrejder Minister Hafstein, at han ikke lod Kongen oploxe Altinget og nye Valg udskrive, inden Kommissionen nedsattes, er det ingen Undskyldning for den vilde danskfjendtlige Agitation, der har huseret paa Island i Sommerens Lov. Ministeren har overburderet Kommissionsforslagets politiske Svindskraft, naar han mente, at det, dels ved sine Indrømmelser og dels ved sin bestemte Fremholden af, at disse Indrømmelser fra dansk Side var de yderste og endelige, skulle twinge Oppositionen til et mere eller mindre godvilligt Samtykke. Dr. Hafstein saa' fejl, og det kan ikke nægtes, at hans Fejlsyn paadrager ham et Ansvar over for den danske Regering og Rigsdag, til hvis Imødekommenhed Valgresultatet staar noget nær som en Forhaanelse.

Men paa den anden Side er det givet, at ingen oppositionel Minister for Island vil have nogen som helst Udsigt til at faa en fra Kommissionsforslaget afvigende Lov om det statsrettslige Forhold mellem Danmark og Island vedtaget i den danske Rigsdag. Prof. Kinnur

Jónsson striver i "Danst Folkestyre", at der "næppe er megen Udsigt til, at nogen ændringer her i Danmark vil kunne sættes igennem, selv om det maaesse kun er Ord — og ille Realitetsændringer"; og naar han tilsojer: "At der ikke ventes et bestemt Flertal for Lovudkastet (Kommissionsforslaget), maa betragtes som den førgeligste Begivenhed, der er set i Islands senere politiske Historie" — saa er denne Opsattelse sikkert rigtigere, end man paa Island storter om at indrømme.

Thi det skal siges med al mulig Starphed, at naar Island twinger Danmark til at nægte sin Medvirkning ved Ordningen af Statsforbindelsen Danmark og Island, bor der fra dansk Side ikke blive ydet Íslenderne en Tøddel udover den fornødne Tid til at komme til Fornuft. Og de politiske Ubejrsaar, som da kommer for Island, vil være Danmark i egentligste Forstand ubedommende, hvor meget end de enkelte i vort Folk kan beklage en saadan Forholdenes Udvilling.

Danmarks Forhold til den islandiske Selvstændighedsbestræbelse, saaledes som det er kommet til Orde i Kommissionsforslaget, har ved imødekommede og overlegne Frisind bundet Anerkendelse Verden over. Kun Íslenderne har svaret med en Valgkampagne i Vorskrivelserens Tegn og med et Valg, der spotter udvist dansk Velvilje.

Vi har da ingen anden Udbej end at overhøre som barnagtigt og fantastisk al islandst Tale om — skal det maaesse være Revolution mod Danmark? og forsvrigt i største No fastholde, at naar Islands Fordragelighed synker ned paa et vist Minimum, bliver Danmarks Taalsomhed et Spørgsmaal, som det danske Folk selv afgør.

"Republikken Island" opfatter tilførelsig som en daarlig Spog, hvis man da ikke — fra et nordisk Standpunkt — vil stemple den og dens Forkämpere med haardere Ord.

Dansk Folkestyre, 30. sept. 1908

Valgene paa Island.

Ved Valgene til det islandske Althing den 10. September traadte den nye Valglov af 3. Oktober 1903 første Gang i Kraft. Ifølge denne er Afstemningen hemmelig, og hver Kommune stemmer for sig. De forseglede Kasser fra hver Kommune med Stemmesedlerne føres derpaa til Valgdistrikts Centrum, hvor Optællingen foregaar. Paa denne Maade behover Vælgerne ikke at ulejlige sig langt bort for at stemme.

Resultatet af Valgene er at 25 Modstandere af det dansk-islandske Kommisionsforslag i dets nuværende Skikkelse er valgte og 9 Tilhængere af det. En af disse 9 tilhører i øvrigt Oppositionen, saa Minister Hafstein møder kun med 8 Tilhængere af 34 folkevalgte Althingsmænd. Og det tiltrods for at han rejste hele Landet rundt og holdt Taler under Valgkampen. Hr. Hafstein har bl. a. begaæet det Fejlgreb at gøre til kongevalgt Althingsmand en Person, hvis Vandel og Livsførelse langtfra altid havde været lydefri. Han maa nu gaa af. At der ikke skulde fin-

Vort Land, 23. sept. 1908

De islandske Valg

og

deres Betydning.

—
Et Interview med Professor
Finnur Jonsson.

Der foreligger nu et Resultat af Altingsvalgene paa Island: Oppositionen har sejret med 25 Mandater imod 9. Det er derefter givet, at der vil blive rejst en Kamp imod det Forslag, som den islandske Kommision har udarbejdet, og hvortil „Vort Land“ i sin Tid har taget klart Standpunkt.

For at erfare, hvad en Islænder mener om Betydningen af de stedfundne Valg, har vi henvendt os til Professor ved Universitetet, Dr. Finnur Jonsson, der ser saaledes paa Situationen:

„Resultatet er kommet meget overraskende. Endnu den 6. September, da jeg rejste fra Island efter et Sommerbesøg, anede man Intet om Oppositionens store Fremgang. Den maa være sket i det Stille i Landets Indre. Tidligere stod Oppositionen med 13 Mandater imod Regeringstilhængernes 21. Det er alt-saa et vældigt Hop, Modparten har foretaget.

Reykjavik, som tidligere var decideret paa den anden Side, er nu numerisk kommen i Opposition.

Spørger De om Grunden, saa er den simpelthen den, at de to store Hovedstadsblade, for hvilke Bjørn Jonsson og Skule Thorodssen er Redaktører, har taget afgjort Standpunkt for Oppositionen. Navnlig har det selvfølgelig haft en kolossal Indflydelse, at Thorodssen, som tidligere hørte til Regeringspartiet, har forandret Standpunkt i den Grad, at han nu er at betragte som Oppositionens Fører.

Begge de nævnte Blade er gamle og ansete og meget udbredte paa Øen.

Hvad Oppositionen egentlig vil, kan jeg ikke udtale mig om, før jeg ser de islandske Aviser. De maa jo

indeholde noget om Kandidaternes Program. Men jeg er tilbøjelig til at tro, at der ikke er så grumme meget Parterne imellem. Det er de tre første Paragrafer i Kommissionens Forslag, som er faldet Oppositionen for Brystet, navnlig mener man jo, at Islands Suverænitet ikke er tilstrækkelig præciseret.

Uoverensstemmelserne mellem den islandske og den danske Text i Forslaget har ogsaa vakt Anstød; men er formentlig af mindre Betydning.

Hvad den danske Rigsdag vil foretage sig, kan jeg naturligvis ikke vide. Den betragter vel Sagen som afsluttet fra sin Side — og den har vel forresten ogsaa foreløbig nok i sit Eget. Derimod er det vel muligt, at det nye Alting, naar det samles midt i Februar Maaned, kan blive enigt om et Program, hvorefter der maaske kan opnaas et Kompromis med den danske Rigsdag.

Om jeg tror, at der er nævneværdigt mange Løsvivelse mænd der hjemme paa Island? Nej, absolut nej! Det kan kun være Smaating, der er Islænderne og de Danske imellem.

Men om Danmark kan vise sig mere imødekommende, end det allerede har gjort — ja, det ved jeg naturligvis ikke!

bess skal gotið, að fjörnur sendi Bura.

Birkaskála í Blama Benediktssonar © Borgarskjalasamn Reykjavíkur

ting er, Plejebarnet er bekosteligt og besværligt og ikke frit for at være uvorent; vore Forsøg på Opdragelse er strandede, og der gives da kun én anstændig Udvej til at blive af med Barnet. Vi maa finde andre gode Mennesker, der vil tage det i Pleje; det vil koste Noget, maaske lige saa meget som en „Islandsfærd“ eller to; men de Penge er vel anvendte. Mit Forslag er derfor i al Beskedenhed:

At Danmark snarest indleder diplomatiske Forhandlinger med Norge, England og Frankrig (Tyskland og Rusland er ikke „gode Mennesker“) om at overtage Island mod en Sum én Gang for Alle. En ligefrem Lication efter Avertissement vil være det mest Praktiske, men i dette Tilfælde anstødeligt. Forhandlingerne maa gaa for sig med al mulig Diskretion, og hvis vi der ved, som jeg haaber, ved at ofre et Par Millioner kan faa Island vel anbragt; hvis f. Ex. England vil indrømme Landet en Særstilling som Isle of Man eller de normanniske Øer — der i Folketal og Betydning omtrent svarer til Island —, saa er jeg sikker paa, at mange Danske med mig vil føle dyb Taknemlighed; vi vil, som vort Lands første Mand har udtrykt det, føle os parat til at omfavne de Mænd, der har bragt den Sag i Orden.

Island.

Vi har modtaget Følgende:

Valgene paa Island har nu saa nogenlunde givet os Danske Svar, o: Afslag, paa vort lidt for generøse Kommissionstilbud. Den islandske Presse, der har overlæsset os med drøje Sandheder, især angaaende vor usle Lidenhed, har vist sig at have den islandske Nation bag ved sig.

Den bedste Løsning for alle Parter (især for Danmark) er vel nu, at de to „Riger“ helt adskilles; men at finde en anständig Maade til en saadan Adskillelse er ikke let.

De mere kræmmeragtige Sjæle blandt os vil strax tænke paa at sælge Island, som de i sin Tid foreslog at sælge Vestindien; men Gud forbyde, at Danske skulde tænke Sligt! En ærekær Nation kan ikke for Penge sælge Land, hvor der bor levende Mennesker, og der er levende Mennesker paa Island — næsten lige saa mange som paa Frederiksberg. Dertil kommer en Betragtning, som selv Kræmmersjæle maa bøje sig for: Det er ganske umuligt at finde en Køber til Island. Ingen Stat vil give Penge for en saa kostbar og besværlig Besiddelse.

At lade Island seje sin egen Sø, vilde være inhumant. At gen-give den Uafhængighed, som Sultanen allerede for 600 Aar siden tvang Island til at opgive, vilde være som at sætte et forsvarsløst Barn alene ud paa Havet med „Frihed“ til at klare sig selv eller dø af Sult.

Island er Danmarks Plejebarn, en ulykkelig Arv fra Norge; maa-ske er det til Tider blevet behandlet som Stedbarn, og det kan Island ikke glemme. Hvorom Al-

NORDURLAND.

Ritsjóri: SIGURÐUR HJÖRLEIFSSON, læknir.

13. blað.

Akureyri, 31. október 1908.

VIII. ár.

Ummæli professors Matzens.

Mörgum þótti það vænleg tilðindi, er hingað bárust í símasregn fyrir nokkru, að professor Matzen, talaði nú miklu líklegar en áður um breyttingar á frumvarpinu, þvertæki jafnvel ekki fyrir það, að Danir gætu gengið að því að öll þau mál, er vér hefðum sameiginleg við þá, væru uppségjanleg.

Já, mörgum þótti þetta góð tilðindi. En þó ekki öllum. Ekki stjórnarblöðnum að minsta kosti. Þau urðu bæði hrygg og reið. En til þess að hafast eithvað að, þöntuðu þau nýtt símskeyti frá útlöndum um þessi ummæli. Það einkennilegast við þetta nýja símskeyti var það, að í því er hvergi farið nærrí þeirri hugsun, sem felst í fyrra skeytinu til blaðanna, ekkert orð sem bendi til þess að nokkurt orð í fyrra skeytinu væri satt.

Nú virðist astur svo sem úr þessu geti enginn vafi leikið framar á aðal-efni þessarar ræðu professorsins. Þríslenzkir menn hlustuðu á ræðu hans, þeir doktorarnir Valtýr Guðmundsson og Jón Stefánsson og Gísli Sveinsson lögsræðingur. Frá tveimur þeirra hafa síðan birst á prenti ummæli út af þessari ræðu. Dr. Jón Stefánsson ritar í blaðið Dannebrog, en Gísli Sveinsson í Ingólf.

Af þeim ummælum þessara manna virðist það bert, að fyrra símskeytið hefir verið rétt, en síðara skeytíð (Lögréttu-skeytið, sem það blað birti í fögnum sínum með 7 fyrirsögnum) verður að teljast fallsskeyti, hvort sem það er eins drengilega undir komið eins og fregnir um hægrimanna ráðaneitið í Danmörku, eða ekki.

Frásögn G. S. er langtum fyllri að því er ræðu Matzeus snertir, en ummæli Dr. J. St. og skal því skýrt frá frá henni hér.

Próf. byrjar ræðu sína með því að geta þess að hann hefði látið það hugboð sitt í ljós við suma af nefndarmönnum, að hæglega gæti svo farið, við kosningar á Íslandi, þótti menn hygðu sig örugga, að í (Skúli) yrði að 6 (meiri hl.) og 6 að einum. Þótti honum sem spá sín hefði ræzt um það atriði.

Professorinn vildi telja Ísland ríki eftir neindarfrumvarpinu, en um það hvort það væri fullvalda, vildi hann sem minst fullyrða. »Það er undir því komið,« sagði hann, »hvernig menn skilja fullveldi. Álit mitt er að nefndarfrumvarpið grundvallist á fullum sjálfs-ákvörðunarrétti Íslands, er þá að svo miklu leyti má skoða sem fullvalda. Ekkert vafamál væri þó að ríkið væri eitt út á við (danskt).«

Ummæli þessi eru næsta svipuð ummælum Norðurlands 25. júlí í sumar. Þar er á það bent að eftir Uppkastinu verðiuptök valdsins hjá oss sjálfum, það eigi að viðurkenna, meira að segja mæli mikið með því að segja

að vér gerum þá ráðstöfun sem fullveðja ríki að fela Dönum mál vor, en hængurinn á þessu sé sá, að gert sé ráð fyrir því í Uppkastinu að vér semjum af oss þetta fullveldi. Þó vér gerum samninginn sem fullveðja ríki, verðum vér ekki fullvalda ríki eftir að vér höfum gengið að samningnum.

Pá skýrir G. S. svo frá ræðu M.

»Fyrirlestur þessi var merkilegastur fyrir það, að gegnum hann skein greinilega, að próf. M. er orðinn þreyttur og vill frið, enda þótt hann kosti Dani meiri »afslátt« eða »vílnanir« en þegar er komið. Kvað hann óráðlegt að ákveða neitt um það að svo stöddu, hve langt Danir gæti farið í eftirlátssemi gagnvart kröfum Íslendinga — réttast væri að biða og sjá, hverjar breytingar þeir vildu gera á frumvarpinu. Fyrir sitt leyti vildi hann halda áfram að semja um málið og rétt sjálf sagt mætti telja, að hér yrði gengið að einhverjum af hinum ísl. breytingum, svo sem orðabreytingum öllum; nokkuð öðru máli væri að gegna um efnisbreytingar (uppsegjanleikann, svo að sambandið yrði hreint konungssamband). Hann tryði ekki öðru, sagði hann, en að hægt mundi að koma sér saman — hann vonaði það að minsta kosti, því að hann vildi, að sambandið heildist!

Próf. M. var sérstaklega spurður um það, hvort hann, sæi þá nokkuð því til fyrirstöðu, að skýrt yrði tekið fram í frv., að landið væri ríki — og svaraði hann því svo, að sér virtist það ekki vera.«

Þeir sem bera þessi ummæli saman við Lögréttu-skeytið hljóta að sjá að hér fer mjög á milli mála og enginn vafi virðist vera á því að G. S. fer rétt með, en Lögréttu-skeytið fari með blekkingar.

Hinsvegar er rétt að hafa það hufast, að próf. Matzen ræður ekki miklu í Danmörku um þessar mundir; þó hann tali nú líklegar í vorn garð en áður, eftir kosninga-úrslitin, er ekki þar með fengin nein vissa fyrir því að stjórnarflokkurinn dansk vilji unna oss frekari réttinda. En undarlegt mætti það hinsvegar teljast og næsta einkennilegt, eins og dr. J. St. tekur fram í Dannebrog, ef gamli frelsisflokkurinn dansk, vinstri mennirnir, fær að skipa sér til hægri handar við professor M. í þessu máli.

Skólameistaraembætti
við gagnfræðaskólann hér á Akureyri var veitt af konungi 10. f. m. Stefáni kennara Stefánssyni.

Er það mikilsvert fyrir skólann og jafnframt fyrir mikinn hluta landsins, að við honum tekur hæfileikamaður á bezta aldri.

Mannalát.

Nýlega eru þeir dánir syðra Þórður Guðmundsson fyrum alþingismaður á Hala og síra Eggert Sigfusson prestur á Vogsósum.

Hval

nær fertugan, hafði rekið á Borgarsandi við Skagafjörð 21. þ. m.

Vesturför.

Ferðapistlar

eftir

Einar Hjörleifsson.

XV.

Fyrstu ferðir mínar út í nýlendur Íslendinga, eftir er eg hafði til Nýjá-Íslands farið, voru til Argyleyndlendu og nýlendunnar í Dakota. Síra Friðrik Bergmann fór báðar þær ferðir með mér. Eins og menn geta nært, jokk það ekki lítið ánægjuna.

Pessar tvær nýlendur, og bygð landa vorra í Minnesota, eru lengst komnar í búnaði og nútíðarmenning. Sumstaðar eru að myndast stórbýli með skrauthýsum. Bændur leggja þá undir sig lönd nágrenna sinna. Annars man eg eftir því, að orð var á því haft í Dakota, að sumum stórbændunum þættu jarðir sínar of stórar. Peir gætu ekki komið því við að rækta svo mikil flæmi, jafnvel og þyrfti, og af því stafaði illgresi, sem spilti ökrunum.

Benda-híbýlin, sem eg sá í þessum nýlendum, voru heldur en ekki viðbrigði frá þeim sem almennust voru, meðan eg átti heima vestra. Þá voru híbýlin að jafnaði svo lítil, sem minst varð komist af með þau, og veggtau hlaðnir úr óhefluðum viðarbolum, sem greypir voru saman á endunum. Kalki var slett í risurnar. Sjaldnast neinar þiljur, né neitt annað, innan á þessum veggjum. Og húsgögn öll hin lítilfjörlegustu. Auðvitað voru einstöku menn komnir út úr þessum húsakynnunum, og inn í önnur veglegri. En þessi voru algengust.

Nú virtist mér sem fyritaks-góð hús væru að verða almenn í þessum nýlendum. Einkum samt í Dakotanýlendum. Eg kom inn í eitt hús til bónanda í Mountain, Metúsalems Einarssonar. Það hafði kostað 5000 dollara, en óhugsanlegt að koma því upp fyrir það verð í Reykjavík. Öll nútíðarþægindi voru þar: miðstöðvarhitun, acetylen-gasljós, vatnsveita. Húsgögn öll hin prýðilegustu. En það var mér sagt, að mundi vera veglegast allra íslenzkra bændahíbýla vestan hafs. Mig minnir, að eg heyrði, að maðurinn hefði komið fyrir 15 árum til Vesturheims, bláfáfatækur. Talsími er algengur orðinn á bændabýlum í þessum nýlendum. Og sunnan landamæranna eru bændum færðar heim póstsendingar daglega ókeypis. Pegar þetta er alt fengið, fer bændastaðan að verða í meira lagi viðkunnanleg.

Glenboro heitir annað af þeim tveimur kauptúnum, sem Argylemenn hafa mest viðskifti við. Síra Friðrik Hallgrímsson tók þar á móti okkur á járnbrautarstöðinni, og flutti okkur heim til sín í vagni sínum, nokkurar mílur enskar út í nýlenduna. Kvöldið var yndislega fagurt, hestarnir fjörugir og prestur ekki annað en ástúð og glaðværð.

Prestsetrið hafa safnaðarmenn reist fyrir nokkuð mörgum árum. Litið hái, en snoturt, og heimilið að öllu fyrirtaks vistlegt. Prestkona bað okkur vera velkomna af mestu alúð, og hafði fyrirbúið okkur veizlu með ágætum réttum.

Ekki gátum við tafarlaust sezt að málteið, þó að ekki stæði á húsfreyju.

»Nú þarf eg að fara í 'gallann'«, sagði prestur, þegar hann hafði vísað okkur til sætis.

Eg skildi ekki, hvað hann átti við, og leit á hann spurnaraugum.

»Eg á við fjósfötin«, mælti hann þá. »Nú verð eg að fara að sjá um beljuna og hestana mína.«

Og hann fór fram og hafði fatað skifti í snatri.

Þau hjónin áttu fjögur ung börn, hið yngsta á 1. ári. Og þau höfðu enga aðstoð til heimilisþarfa, aðra en móður presíkonu, sem mjög var farin að heiðu. Á slíkum heimilum er erfitt að taka á móti gestum og hafa mikið fyrir þeim, eins og hér var gert. Vinnumuleysið var hið eina, sem þau kvörtuðu undan. Stúlkur verið með öllu ófáanleg um sunnar-tímann. Eg kom til þeirra síðar um haustið, og þá höfðu þau fengið stúlkur, og guldu henni 15 dollara um mánuð.

Annað virtust þau um vísindum, og sögðu, að söfnuðirnir bæru þau á höndum sér. Enda var svo að heyra á þeim safnaðarmönnum, sem eg átti tal við, sem þeir teldu það mikið lán, að hafa fengið slíkan prest.

Við vorum þar á 3. dag í miklum fagnaði. Eg flutti erindi um sjálfstæðismál Íslands á tveim stöðum í nýlendunni og heimsótti gamla kunningja.

Að Argyleförinni lokinni, héldum við suður til Dakota. Dr. Moritz Hall-dórsson í Park River létt flytja okkur í bifreið heim til sín frá járnbrautarstöðinni í Grafton, 18–20 enskar mílur, að mig minnir. Eftir því voru allar viðtökurnar þar. Mér fanst hann hafa yngst en ekki elzt, líkamlega og andlega, síðan er eg hafði farið heim til Íslands, 12 árum áður. Hann hefir jafnau átt afarannrikt við lækningar, heima fyrir og úti um allar sveitir. Sú skoðun hefir orðið ædi-almenn, og haldið sér öll þessi ár, að hjá honum sé þrautalending þeirra sjúklinga, sem ekki hafa fengið hjálp annarsstaðar, og hefir hann samt átt megnri mótsprynu að sæta, og henni stundum ekki sem drengilegastri, að því er mér skildist. Sagt var mér, að mestur svefn hans mundi um margt skeið hafa verið í vagninum á ferðalögum til sjúklinga. En ekkert hefir á honum unnið. Á því furðaði mig ekki svo mjög. Prótturinn í aettinni er vitanlega óvenjulega mikill. Hitt þótti mér meiri furðu gegna, hve mikla þekking hann hafði á ymsum vísindalegum rannsóknum nútímans, og hve mikinn skilning og áhuga hann hafði á nýjum andlegum hreyfingum. Eg skildi ekki, hve-

nær hann hefði fengið tóm til alls þess lesturs.

Eg verð að fara fljótt yfir sögur. Það liggur í augum uppi, að eg get ekki minst allra þeirra, sem sýndu mér gestristni og margvíslega góðvild. Það yrði Norðurl. of langt mál; þeir voru svo margir.

Dr. M. H. flutti okkur norður að Gardar. Þar gisti við hjá vini mínum E. H. Bergman, frænda síra Friðriks. Hann var um mörg ár einn af mestu bændum Vestur-Íslendinga, og mér var sagt, að hann væri stórefnaður maður. Hann á two sonu, sem báðir hafa verið til menta settir. Annar er búsettur í Winnipeg, og hefir lok- ið lögfraðiprófi bæði í Bandaríkjum og Canada. Hinn fæst við landsölu sunnan landamærranna, vestur í Montana, að mig minnir. Hvorugur þeirra vildi búa. Svo Bergman hefir seit jörð sína, hald- ið að eins eftir ofurlitum bletti, og reist sér þar lítið, snotturt hús í skógarjaðri. Þar hefst hann við með konu sinni og dóttur ógefnni. Mér fanst eg sjá eftir jörðinni, eins og hún kæmi mér mikil við. Mér fanst svo ánægju- legt að hugsa til þess, að þessi stórbýli, sem mundu verða talin herra- garðar í Norðurálföldunum, og komið hefir verið í rækt af svo mikilli at- orku og mannviti, yrðu, kynslóð eftir kynslóð, aðsetur íslenzka manna, og að þau mættu ekki úr ættunum ganga.

Næsti áfangastaður var að Mountain, hinu glæsilega heimili Elis Thorvalds- sonar, Austfirðings, kaupmanns og gjaldkera Pembinacauntys, eins af mesta atkvæðamönnum þar nærlandis. Og þriðji áfangastaður var að Akra, hjá síra Hans Thorgímsen. Hann er álika góður heim að sækja eins og faðir hans heitinn var og systir hans á Eyrarbakka er, og vita margir, að þá er langt jafnað. Hann er tvíkvæntur — báðar konurnar af norskum ættum — og á margt barna. Heimilið er fult af glaðværð og söng. Síra H. Th. er einhver mestur söngfrömuður með Vestur-Íslendingum. Og síðustu árin hefir hann staðið fyrir hljómléikum í sambandi við kirkjuþingin. Enskumælandi mönnum hefir fundist mikil til um þær skemtanir, og þær hafa verið Íslendingum til sæmdar.

Á þessum þrem stöðum, sem eg hefi nú nefnt, Gardar, Mountain og Akra, flutti eg erindi um sjálfstæðismál vort. Uppskera var byrjuð og annríki afarmikið. Samt voru þessar samkomur fjölsöttar. Gestirnir létu hvarvetna uppi mikinn áhuga á þessu mikilvæga þjóðmáli voru. Vestur-Íslendingar hafa sýnt það í sumar, að einlægnin hefir verið mikil í því efni.

Fimm menn drukna.

Það hörmulega slys vildi til á Blöndu- ñi fyrra laugardag, að þar druknuðu 5 menn. Höfsu þeir flutt H. Zöllner út á skipið »Norröna« er lá þar fyrir landi. Þetta var nálagt náttmálum, stormur var lístill en brim tölvert og níðamyrkur. Halda menn að þeir hafi róið upp á sandrif og þar hafi bátnum hvolft. Mennirnir sem druknuðu hétu Jónas Jónsson frá Blönduñi, Einar Einarsson frá Breiðavaði, Jónas Jakobsson úr Vatnsdal, Jón Jónatansson frá Mýrum og Sigurður Magnússon frá Hólabaki.

Bækur.

Þróðtrú og þjóðsagn- ir, I. bindi, 1.-II. hefti. Safn hefir Oddur Björnsson, en Jónas Jónasson (þófastur) hefir búið undar prentun

Safn þetta byrjar vel og á eflaust mikla alþýðuhylli í vændum, þótt heldur sé snemt að lýsa því til hístar. Sé nokkuð að því að finna, sem út er komið, mundi það helzt vera það, að heldur margt smávegis hefir verið not- að eins og til uppfyllingar, svo sem þau fyrirbrigði, er margir með telja missýningar, misheyrnir og fl. þess háttar. En athugandi er, að torvælt er að sundurgreina og setja reglur og takmörk um hvað hirða skuli og hverju hafna. Eru og flestar þesskonar frásagnir svo fáorðar að þær lengja lítið málið. Af hinum nýju köflum þessara hefta virðast frumlegastar vera sögurnar um »Sæbúa« (martröllin); munu þær flestar vera norðenzkar, þótt mjög líkist sæskrifmælasögunum, er eg hygg mergjaðastar finnist á Vestfjörðum. En þar á þjóðin enn í sjóði kynstur af kynjafræðum — eins og síra Jónas hefir bent á. Einhver fegursta og bezt sagða sagan í bindinu, er sú um »þrífkænta manninn«. Mun hún sem fleiri þess kyns siðvendis-æfintýri vera af fornri útlendri rót runnin, enn ágætlega lögud eftir landsháttum og list málssins. Mjög snoturlega er og sagt frá Eyjahólahjónunum og eins frá Brandi sterka. Yfirleitt er ekki neitt að frásogumálinu að finna, nema hvað eg hefi fundið einstaka orð og málsgreinir mér miður skiljanlegar, þótt eg nenni ekki að tína það til. Það á eitt finst mér þörf að benda, c. það er þetta: þegar menn safna síkum fróðleik, ættu menn einnig að safna og hirða sagnir um fyrirbrigði, sem meir eða minna hafa þótt dulkend, eða jafnvel yfirnáttúrleg, en síðar hafa orðið augljós að hafi verið sprottin af misskilningi, eða öðrum eðlilegum orsökum. Mundu þær sagnir geta orðið bæði margar og mjög eftirtektaverðar. Eins og vantrúin einatt gengur í gónur, eins gerir trúin eða ofstrúin, svo tveim megin vosa öfgarnar yfir. Allir vita hvernig hinum eldri þjóðsögum var ágæta vel tekið hér á landi sem annarsstaðar, og stóð þá vantrúin á alt andlegt og yfirnáttúrlegt á hærra stigi en nú. Því öll trú á hið æðra og yfirkennilega virðist nú fara að sama skapi vaxandi, sem materfuskoðanin fellur fremur í álti. Þessar fornu andstæðu stefnur í tilveru- og lífskoðunum skiftast ávalt á á hvörfum tímanns. Það er andinn og holdið, sem heyja sín Hjaðningavíg. En sáum tekst þar að skista rétt ljósi og skugga.

Formáli síra J. J. er prýðisvel saminn, og ætti hver skynsamur maður að kynna sér hann vel áður, eða jafnt því að hann sekkur sér niður í hina miklu tvíbytnu þjóðsagnanna. Það er og mikill kostur, að ritinu fylgir ný efnið, bygð á miklum skarpleik og lærðomi. Þó er óvist að til fullstakist að raða þar hverjum smásteini í hans rétta lag í vegnum. Í suma kaflana vanta enn mjög svo hinari betri sögur, sér í lagi drauma og vitranir, forspár og firdsýair; en til þeirra kafla hefir dularlíf Íslendinga, alla leið frá landnámstíð, getað lagt meiri og rískar til að rökki þjóðunnar, ef til vil-

Útgefandinn, herra Oddur Björnsson, á og drjugar þakkir skilið, því að hann hefir rádist í mikil og kostnaðarsamt fyrirtæki, enda mun aðalhvöt hans vera málefnið, fremur en ábatinn, því að hann er einn vor mesti alþýðumentavinur.

Matth. Jochumsson.

Kirkjuping.

Tveir merkisprestar á Austurlandi, síra Einar Þórðarson og síra Sigurður P. Sivertsen hafa sent öllum prestum landsins og ýmsum fleiri áskorun til biskupsins og er ætlast til þess að sem flestir kjósendar í hverju prestakalli skrifit undir hana. Áskorun þessi fer fram á, að hann gangist fyrir því að haldinn verði almennur kirkjufundur, fyrir land alt, þegar á næsta sumri, til þess að ræða sjálfstjórnar- og sjálfstæðismál kirkjunnar og ákveða á hvaða grundvelli byggja skuli. Er þess óskað að biskup hlutist til um að til kirkjufundar þessa verði kosnir fulltrúar, að minsta kosti tveir fyrir hvert prófastsdæmi landsins, bæði prestar og leikmenn, að hann beitist fyrir fjársöfnun meðal safnaðanna til þess að standast kostnað af fundum þessum og leiti til alþingis 1909 um fjárvirk.

I bréfi til prestanna og annara, er þeir hafa sent þessa áskorun, gera þeir grein fyrir máli sínu á þessa leið.

Það mun algild regla um öll félög, að því meira sjálfstæði sem félagið hefir, því meiri von um þroska, framfarir og framkvæmdir innan félagsins. Þetta á ekki sízt við um kirkjufélög, og íslenzka kirkjan getur auðvitað engin undantekning verið í þessu efni.

Þetta mun hafa vakað fyrir alþingi 1903, er það setti millipinganefndina í kirkjumálum og fól henni að athuga tvær leiðir í þessu máli: Sjálfstæði og sjálfstjórn kirkjunnar sem þjóðkirkju í sambandi við ríkið og á hinn böginn horfur fyrir frjálsri kirkju án sambands við ríkið.

Fyrri leiðina rannsakaði kirkjumálanefndin og meiri hluti nefndarinnar samdi í því skyni frumvarp til laga um kirkjuþing fyrir hina íslenzku þjóðkirkju, en frumvarpið náði hvorki fylgi stjórnar né alþingis. Minni hluti nefndarinnar hallaðist að fríkirkjuleiðinni, en gaf engar bendingar um hvernig hún yrði farin, né hvernig sambandi ríkis og kirkju yrði slitið á viðunánlegan og hagkvæman hátt.

Íslenzka kirkjan er því litlu nær sjálfstæði og sjálfstjórn nú, en hún var 1903, áður en kirkjunefndin var sett.

Við lístum svo á, að þetta ástand sé eigi viðunandi fyrir kirkjuna og að eðlilegt sé, að hún sjálf hafi forgöngu þessa málss.

En kirkjuna vantar tilfínnanlega sambandslið — kirkjuþing — til þess að ræða mál sín, því reynslan hefir sýnt, að »Synodus« er með öllu ófullnægjandi.

Hins vegar ætti starfandi kirkjufélagi eigi að vera ofvaxið, að kosta síkun sambandslið t. d. annaðhvort ár, og má til samanburðar meðal annars benda á Goodtemplararegluna hér á landi, er nú um mörg ár hefir haldið fjólmenn þing annaðhvort ár og kirkja-

félag landa vorra í Vesturheimi, er heldur kirkjuþing árlega.

Ekki væri ósanngjart að ætlast til þess, að alþingi vildi styðja sílka kirkju- fundi með fjárvirk, að minsta kosti þangað til að stefnan í sjálfstjórnarmáli kirkjunnar væri ákveðin.

Við teljum og víst, að söfnuðir landsins mundu bregðast vel undir það mál að mynda með samskotum árlega kirkju- þingssjóð, er gæti staðið straum af fór tveggja fulltrúa fyrir hvert prófa- fastsdæmi á kirkjuþing annaðhvort ár.

Við höfum hugsað okkur að hrinda mætti máli þessu áleiðis, með því að halda almennan kirkjufund með kjörnum fulltrúum og væntum, að biskup landsins mundi fús á að kalla saman síkun fund, et hann vissi að vilji safnaðanna beindist í þá átt.

Hugsum við okkur meðserð málssins þannig, að undirskriftasöfnun verði flýtt sem mest og undirskriftaskjölín endursend svo tímanlega, að þau séu komin til síra S. P. Sivertsen á Hofi um áramótin. Gæti biskupinn þá, eftir að hafa fengið allar áskoranirnar í janúar eða febrúar haft hæfilegan tíma til þess að leita til alþingis og safnaðanna um fjárvirk, láta svo kjósa fulltrúa á heraðsfundum í júní og síðan boða til kirkjufundarins í júlí eða ágúst næsta sumar. Við vonum að þér séuð okkur samdóma um mál þetta og greiðið sem bezt fyrir því og að það fái góðan byr i nágrenni yðar.

Ef að þér hefðuð bendingar máli þessu til stuðnings, væri okkur kært, að þér létuð okkur þær í té bréflega.

Með ósk um að málaleitun þessi verði kirkju vorri og þjóðlifi til blessunar, kveðjum við yður.

* * *

Peir eru trúmann þessir prestar. Halda að safnaðarlífið sé svo mikil og lifandi hér á landi að ekki sé að aðeins hægt að koma þessum kirkjuþingum á, heldur halda þeim uppi ár estir ár og það svo að það verði íslenzku kirkjuni til frama og til effingar andlegu lífi í landinu. Já, víst eru þeir trúmann, en kanske þeim verði þá líka estir trú sinni.

Fyrirhöfnin, til að byrja með, er auðsjánlega mjög lítil. Ekki annað en skrifa nafnið sitt undir skjal til biskupsins. Skárrí væri það líka ógreiðvikin að vilja ekki gera það. Slíkt gera flestir þegar þeir eru beðnir um það, hvort sem þeim kemur málið nokkuð við eða ekkert.

En ofurlitið meira þyrfti helzt að fylgja á estir, fáeinir aurar í sam-eiginlegan sjóð, til þess að standa straum af kostnaðinum við þessi kirkjuþing. Peir gera líka ráð fyrir þessum fjárfamlögum prestarnir. Peir eru trúmann og vonandi verður þeim að trú sinni.

Annars gera þeir ráð fyrir að þingið veiti líka fjárvirk til þessara kirkjuþinga. Og víst væri ekkert á móti því, að svo væri gert í bili, til þess að koma fótum undir þessi kirkjuþing. En hitt dylst oss ekki, að svo ætti ekki að vera til langframa. Kirkjuþingin verða miklu þýðingarmeiri ef söfnuðirnir standa straum af þeim einir. Stuðningur þjóðfélagsins ætti ekki að vera annað en bráðabirgðarstuðningur, eins og barnið er stutt, á meðan það er að læra að gagna. En sjálfstæði og sjálfstjórninni þarf ætið að

fylgja viljinn og viðleitin til þess að sjá sýrir sér sjálfur.

Norðurland kann prestunum þakkir sýrir tillögur sínar og fær ekki betur séð en að prestar landsins ættu að veita þeim öflugt fylgi.

Nú er eftir að sjá hvað þetta fylgi reynist mikið.

Hraðskeyti frá Reykjavík.

Stefán Stefánsson skólamoistari á Akureyri og Lárus Bjarnason lagaskólastjóri eru orðnir konungkjörnir alþingismenn.

Prófessor Björn Ólsen hefir afsal að sér konungkjöri og þingmensku.

Berlin (hinn danski) mótmælir því harðlega að Danir samþykki fullveldi Íslands.

Þing Dana hefir ályktad að hefja réttarrannsókn út af rekstri grænlensku verzlunarinnar.

Frá útlöndum.

Í suðaustur hluta Norðurálfunnar gerast nú mikil og merkileg tilindi og kemur »sjúki maðurinn« eða sjúkaríð (Tyrkvajeldi) við öll þau tilindi.

Austurríks-ungverska veldið hefir innlimað Bosniu og Hersegowínu. Lönd þessi eru tyrknesk skattlönd, en hafa staðið undir vernd Austurríkis síðan 1878.

Þá hefir Búlgaria brotist algerlega undan yfrráðum Tyrkja og nefnir Ferdinand Búlgarafursti sig nú keisara eða Czar yfir Búlgaríu. Lítur fremur ófriðlega út sem stendur milli Tyrkja og Búlgara út af þessu.

Þá hefir þriðja tyrkneska skattlandið, Krítey, lýst yfir því að hún sameinist Grikklandi.

Reynir nú auðsjáanlega mjög á að hin nýja og frjálslega stjórnarskipun Tyrkja fái staðist þessi áhlaup úr ýmsum áttum, en mikils um það vert að þau verði henni ekki að falli.

Glímubók Jóhannesar.

Einhver »Ólafur farmaður« hefir skrifsað í Norðurland um glímubók Jóhannesar Jósefssonar, sem gefin var út hér í bæ í sumar á ensku, og kemst höfundur þannig að orði:

»En því miður eru myndirnar mjög slæmar, og verst sú af Jóhannesi. Kemur hið ágæta vaxtarlag og vöðvar hans þar mjög ógreinilega í ljós . . . En það er hvortveggja að myndamótin (Clichéerne) hafa verið skemd er myndirnar voru prentaðar og þær eru illa ljósmyndaðar . . . og baktjald (hefði átt að vera) grátt.«

Af því að eg tók myndirnar, vildi eg gera fáeinart athugasemdir við þennan kafla greinarinnar. Myndirnar voru alls ekki illa gerðar, sérstaklega þegar tillit er tekið til þess að það er mjög vandasamt verk að taka þess konar myndir, þar sem »Objektið« er á sífeldri hreyfingu og alt þarf að vera augnabliksmýndir, enda báru myndasýnishornin það með sér, sem send voru upp með mótnum, að þau voru skýr og góð, og jafnvel betri en vanalegt er með myndir í þessháttar bókum.

Þar ber ekkert á því, að hið ágæta vaxtarlag og vöðvar Jóhannesar kæmi ógreinilega í ljós.«

Ókunnugt er mér líska um það, að myndamótin hafi skemst á meðan á prentuninni stöð, og þori eg að fullyrða, að þau hafa verið alveg óskemd þegar það eintak var prentað, sem eg fekk.

Þá segir höf. að baktjald hefði átt að vera grátt. Þar er eg alveg á sama máli. Þau voru grá bæði tjöldin sem eg notaði við myndatökuna, að vísu voru þau ekki alveg einlit.

En getur nú greinarhöfundurinn ómögulega fundið neina aðra ástæðu til þess að myndirnar séu ekki vel skýrar? Heldur hann að það hafi enga þýdingu þegar myndir eru prentaðar á vondan pappír, með ennþá verri svertu?

Því til sönnunar má benda á, að kápan utan á bókinni var prentuð í annari prentsmiðju, og er það ólíkur frágangur hvað myndina þar snertir, af því að pappír og sverta var þar í betra lagi, því það er að minsta kosti stórt skilyrði, þegar myndabækur eru prentaðar, að svertan sé góð og pappírinn.

Eða hefir hinn viðförli »farmaður« aldrei séð illa prentaðar myndir á slæman pappír í sumum dagblöðum t.d. af merkum mönnum, þó að myndamótíð væri ágætt, og margfalt betur prentað estir því á öðrum stað.

Annað í grein þessari er mér óvið-komandi og leiði eg það því hjá mér.

Jón J. Dahlmann.

Eftirmæli.

Pann 7. júní síðasliðinn andaðist að Staðni í Húnnavatnssýslu merkibondinn Eyjólfur Hansson. Hann var fæddur í Selhaga 28. maí 1841 og ólst upp með móður sinni Kristjönu Ólafsdóttur, systur síra Ólafs stúdents. Í uppvexti naut hann engrar fræðslu, fremur en þá var titt um börn fátæks fólks, en snemma kom í ljós hjá honum skýrleiksgáfa umfram jafnaldra hans, og á unga aldrí gerðist hann áhugasamur um bókleg fræði, einkum alþýðukveðskap og sagnaróðleik. Þegar hann komst á legg, sætti hann lagi að takast á hendur erindagerðir til annara héraða og komst þá í kynni við ýmsa merka menn. Á þeim árum kyntist hann landsháttum og aflaði sér margháttarþekkingar, er síðar kom honum að góðu haldi. Hann byrjaði búskap vorið 1874 í Efraholti í Tungusveit, fluttist þaðan eftir 2 ár að Valadal og bjó þar 15 ár og síðan 1 i Brekku. Árið 1892 keypti hann Staðn, fluttist þangað sama ár og bjó þar til dauðadags.

Árið 1881 var hann skipaður hreppstjóri í Seiluhreppi og gegndi þeiri sýslan 11 ár, hreppsnefndaroddviti var hann 5 ár frá 1883 til 1888 og sýslunefndarmaður 5 ár frá 1887 til 1892. Þótti það nýlunda, að sami maður hafði öll þessi trúnaðarstörf á hendi í þeiri sveit, þar sem jafnan hefir verið mannvil mikið. Mun þetta hafa stafað af því, að hann hafði áhuga á almenningsmálum meiri en alment gerist, og var allra manna ósérhlísnastur og fúsastur til að leggja fram lið og krafta í félagsþarfir. Auk þess vann hann hvert verk með alúð og samvirkusemi og létt, ef því var að skifta, skyldustörf sin í almenningsþarfir sitja í fyrirrumi fyrir tvíkvæntur; fyrri konu sína Herðísi Eiríksdóttur, gekk hann að eiga 28. maí 1874, en næstá hana

eftir rúm 2 ár; 28. maí 1880 kvæntist hann Guðrún Jónsdóttur, sem enn lífi Konum sinum, er báðar áttu við heilubrest að búa, reyndist hann umhyggjasumur og góður eiginmaður og spataði hvorki tíma né sé til að leita þeim bót meina sínna. Í hvorugu hjónabandi varð honum barna auðið, en hann ættleiddi dóttur fyrri konu sinnar, Margréti, konu Ólafs bóna Sveinssonar á Starrastöðum, ól upp 3 börn önnur og var þeim öllum sem umhyggjasumur faðir.

Eyjólfur heitinn var maður hreinskilinn og sagði afdráttarlaust skoðun sína á hverju máli, tryggur var hann í lund og vinfastur og vildi alt gera fyrir vini sína.

Einn af vinum hins látna.

Bruninn síðasti.

Ekki kvað það vera rétt hermt sem sagt var í Norðurlandi, að fólkid sem bjó uppi á loftinu í húsi Akureyrarverzlunar hafi haft eigur sínar óvátrygðar. Það hafði vátrygt muni sína fyrir 1000 kr. skömmu áður en brann.

Til viðbótar við frásögnina má astur geta þess, að slegið hafði verið fyrir glugga á norðurhlíð á kompunni, sem eldurinn kvíknaði í. Var og gert nokkuð áður en brann.

Brunamál þetta mun enn vera harla lítið rannsakað.

Gagnfræðaskólinn og gufuskipaferðirnar.

Eins og áður hefir verið skýrt frá, hér í blaðinu, höfðu yfir hundrað nemendur (109) sótt um inngöngu í gagnfræðaskólanum, en komu ekki nema 91. Flestir þeir sem ekki komu áttu heimili í vestursýlunum og á Vestfjörðum. Neyddust þeir til að sitja heima fyrir þá sök, að þeir áttu ekki kost á neinum skipaferðum um það leyti, sem þeir áttu að koma til skólan. Skálholt átti ekki að koma til Akureyrar sýr en þ. 8. þ. m. eða 7 dögum eftir að inntökupróf var ákveðið og viðbúið að það yrði á eftir tímanum eins og vant er í síðustu ferð. — Þetta ætti ekki að koma oftar fyrir. — Stjórn og þing ætti að hlutast til um að ferð felji að vestan til Akureyrar síðustu dagana í september eða í síðasta lagi 1—3 október. — Austan um eru oftast nægar ferðir um það leyti. Vonandi að þessi bending verði tekin til greina.

Jarðarför Hjaltalins skólameistara

fór tram á mánudaginn var þ. 26. þ. m. að viðstöddu miklu fjölmenni. Húskveðjan var haldin í stærstu kenslustótu gagnfræðaskólans; var hún og fordyri skólans tjaldar svörtu og skreytt pálmagreinum. — Á kistunni var silfurkrans haglega gerður og innan í honum silfurkjöldur. Var grafið á hann nafn hins látna, fæðingar- og dánardægur, en neðan undir því stóð: »Med pakklæti og virðingu frá kennurum og nemendum gagnfræðaskólans.«

— Síra Jónas Jónasson kennari hélt húskveðjuna í skólanum og á undan henni og eftir söng Valdemar Steffensen læknir kvæði eftir síra Matthías Jochumsson, en líkraðuna hélt sóknarpresturinn.

Eiðaskólinn.

Hið mikla hús skólans, sem getið var um í næstsíðasta blaði, (tvílyst steinsteypuhús 27 álna langt og 17 álna breit) hefur kostað 33 þúsund

Allar tóbakstegundir

óðýrastar í tóbaks- og vindlaværzlun

Jóh. Ragúelssonar.

Hafnarstræti 35.

kr. Var það vigt 21. þ. m. með veizlu og ræðuhöldum.

Kennarastaðan við skólann er veitt Benedikt G. Blöndal búfræðiskandidat, í stað Metúsalems Stefánssonar búfræðiskandidats, er verður kennari við Hólaskóla í veturnum.

Sigurður bóksali Kristjánsson

gaf nýlega sjúkrasjóði prentara í Reykjavík 1000 kr. og var það höfðingelega gert. Mun hann hafa gert það í minningu þess að 20. þ. m. hafði hann verið bóksali í 25 ár.

Yfirlýsing.

Pað hefir nýlega komið upp að maður, sem Sófus Gissursson heitir, hefir ferðast um í Þingeyjarsýslu og sýnt mönnum bréf, og var þar beðið um peninga handa Mr. Nisbet, starfsbróður mínum.

Hér með læt eg alla vita að þetta bréf hefir verið falsað, og að maðurinn hefir alls eigi haft myndugleika til að fara með slikt, enda hefir hann viðurkent svikraði sín. Við höfum aldrei beðið um eða látið biðja um nokkura peninga handa okkur.

Akureyri, þ. 23. okt. 1908.

Arthur Gook.

Til viðskiftamanna.

Háttvirtir viðskiptamenn blaðsins eru beðnir að borga skuldir sínar sem fyrst.

Sérstaklega er skorað á þá menn, sem veitt hafa blaðinu móttöku til margra ára, án þess að borga það og án þess að endursenda það, að borga skuld sína, eða í öllu falli eitthvað í henni í bráð.

Slikt er ekki góðra manna háttur, að láta senda sér blaðið ár frá ári, en borga ekkert.

Vönduð vinna. — Nýasta tízka.

Vönduð vinna. — Nýasta tízka.

Kálhöfuð

hvít og rauð

fást enn þá í

EDINBORG.

Enginn maður getur lifað lengi

án þess að fá brauð. En það er afaráriðandi að brauðið sé úr góðu mjöli, vel bakað og að nægur þrifnaður hafi verið haður við bökunina. Nú gefst Eyfirðingum kostur á að afla sér margra ágætra og nærandi *norskra brauðtegunda*, sem fást, ásamt öllum venjulegum brauðum, í brauðgerðarhúsi *Guðm. P. Jónssonar* á Oddeyri, eða á útsölustöðnum hjá *Pálli Jónssyni*, Akureyri og *Davíð Ketilssyni*, Oddeyri.

50 mismunandi tegundir. Ódýrar eftir gæðum.

Til útsolumanna

Norðurlands og
bóksala út um land.

Hin ágæta skáldsaga

,EITUR'

eftir Alexander L. Kielland, sem staðið hefir undanfarið neðanmáls í Norðurlandi, er nú út komin á vandaðan pappír.

Verð 2 krónur

Útsolumenn og bóksalar fá 25 % í sölulaun.

Einstakir menn geta fengið bókina senda, með því að senda ritstjóra Norðurlands 2 kr. í peningu eða frímerkjum.

Peir útsolumenn og bóksalar, sem vilja sinna þessu, eru beðnir að senda ritstjóra Norðurlands skeytti um það sem fyrst, hve mikil þeir vilja láta senda sér, því upplagið er lítið og hætt við að bókin verði fljótt uppseld.

Ballskór og
Ballhanskár
nýkomið í
Vefnaðarvöruverzlin
Gudmanns Efterfl.

Gjalddagi

á
8. ÁRGANGI

Norðurlands

var fyrir lok október-
mánaðar þ. á.

Allar

saumanunnur bæjarins

ættu sem fyrst að koma í

VEFNAÐARVÖRUVERZLUN
GUDMANNS EFTERFL.,
sem nú hefir fengið mjög mikil
úrvall af ýmsu til

útsaums,

bar á meðal dúka

Á TEIKNAÐA
og

Á BYRJAÐA

af ýmsum særðum og ótalmargt
fleira.

Svipa og húfa tapaðist nýlega á brautinni frá Oddeyri út að Moldhaugum. Finnandi geri ritstjóra þessa þleðs aðvart. Fundarlaun borgast í peningu.

Eg undirskrifastur K. Valdimar Guðmundsson frá Vallholti lýsi því hér með yfir og geri mönnum kunnugt, að eg með bréfi þessu skifti um heiti á eignar- og ábýlisjörð minni Skinþúfu í Seiluhreppi.

Landeign sú er hér um ræðir var áður á tímum greind í tvö býli, Skinþúfu og Fornuvelli. Nefni eg hana hér eftir **Vallanes**, sem mér þykir bæði viðkunnanlegra og betur viðeigandi, þar sem meginhluti landsins er valllendi og hjartaskák þess Fornuvallanesið, er Héraðsvötn mynda.

Vallanesi 12. október 1908.,

K. Valdimar Guðmundsson.

þvottakonurnar

þurfa að reyna **Bleyvatnib** og **kvillayabörkinn** sem fæst í

Edinborg.

Nýkomnar vörur

i verzlun

SIG. SIGURÐSSONAR

Akureyri.

Kornvörur, allskonar.

Kaffibrauð, ótal tegundir.

Ostar: Gouda- og Mysu.

Laukur, Kartoplur.

Epli og vínber.

Skotfæri: Púður, Högl, Patronur.

Leir- og Postulínsvörur, feiknamikið úrvall.

Karlmannalaftaðir.

Skófatnaður.

Nýlenduvörur allskonar, svo sem: kaffi, sykur, Tóbak, chocolade, döðlur, sveskjur, fíkjur, rúsnur o. m. fl.

Hygginn kaupandi kemur fyrst

i verzlun

Sig. Sigurðssonar.

Otto Mønsted^s danska smjörliki er bezt.

Karlmannafataefni

komu í gær með Prospero í

VEFNAÐARVÖRUVERZLUN

Gudmanns Efterfl.

Kvenmannsreiðföt fundust síðastliðinn sunnud. á veginum út Kræklingahlíð innan við Lónsbrúna. Réttur eigandi vitji þeirra til

RJÚPUR
kaupir undirritaður hæsta verði
OTTO TULINIUS

næres noget Ønske om direkte eller indirekte at paatvinge Island noget Formhunderslab". Kommissionsforslaget giver i saa Henseende formentlig alt, hvad det for Tiden under nødvendigt hensyn til de stedsindende faktiske Forhold er muligt at give. For hvad Island efter Forslaget endnu mangler i fuld statsretlig Vigtigstellung med Danmark, maa det være Fremtidens Udvikling forbeholdt at slappe de fornødne Betingelser til Beje. Forslagets § 6 giver Adgang til i saa Henseende at komme en fremtidig Udviklings Krav i Mode, og deri, at denne Paragraf ikke tillægger Althinget en Enebestemmelsesret, er det uberettiget at se nogen vrangvillig Bagtanke fra Danmarks Side.

Om man efter Kommissionsforslaget vil kalde Island en "Stat" eller ikke, er et terminologisk Spørgsmaal, hvorom der vel kan twistes og allerede er blevet twislet, men vi maa i Henhold til, hvad der i forrige Artikel anføres, anse dette Spørgsmaal for praktisk betydningsløst og orkesløst. Derimod er det ubestrideligt, at Kommissionsforslaget ikke tillægger Island Stilling som en "suveræn" Stat. Grunden hertil er øjensynlig den ganske simple, at Island for Tiden ikke kan være suverænt.

Lad os tænke os, at den videstgaaende, utvivlsomt dog i afgjort Mindretal værende Retning indenfor den islandiske Opposition sit Held med sig til at faa Forbindelsen mellem Danmark og Island opløst. Sagtens vilde da Norge strax være til Rede med Friertilbud. Saa vidt det kan bedømmes, er der imidlertid paa Island slet ingen Stemning for at blive et nært "Forbundsland". Der klages alt nu paa Island over norske Fiskeres og norske Købmænds Optreden, som ikke synes egnet til at fremkalde Ønsket hos Islænderne om en intimere Forbindelse. Dette være nu, som det vil, saa ser vi under alle Omstændigheder ikke, hvorledes en Forbindelse med Norge skalde medføre gunstigere Vilkaar for Islands Selvstændighed end Forbindelsen med Danmark.

Nationaltidende, 25. sept. 1908 Island.

II.

Det islandiske Forlangende om Anerkendelse som suveræn Stat støttes i første Række eller maa ikke ret beset udelukkende paa historiske Grunde. Det paataas, at den saakaldte "gamle Overenskomst" af 1262, hvorved Islænderne underkastede sig den norske Konge Haakon Haakonson, alene stiftede en ren Personalunion, der stillede Island som et "frit Forbundsland" ved Siden af Norge. I 1380 kom Norge og Island derpaa i Personalunion med Danmark. Alt, hvad der senere er sket, Norges — og Islands — Underkastelse under Danmark i 1537, Eneveldens Indsørelse paa Island 1662, Islands Bevarelse under Danmark ved Norges Afstaaelse i 1814, deu af den danske Lovgivningsmagt i 1871 givne Lov om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget, betegnes simpelthen som Ulovigheder, hvori Islænderne selv ikke "paa formeltretlig Maade" har samtykket, og hvoraf deres over 800 Aar gamle Retskrav ikke skal paavirkes.

Denne Betragtning blev første Gang fremsat i Midten af forrige Aarhundrede af Jon Sigurdsson og er senere af den islandiske Opposition blevet hævdet som en fast Borg. I indeverende Aar er den paa en noget overraskende Maade blevet yderligere tilspidsset og forelagt Europa i et af Redaktør Ragnar Lundborg i Upsala paa Dansk udgivet Skrift: "Islands staatsrechte Stellung von der Freistaatszeit bis in unsere Tage". Bogen har vakt stor Begejstring paa Island. Dens hele Grundbetraktnng maa imidlertid betegnes som forsejlet. Dr. Lundborg indrommer aabenhjertig i sin Fortale, at det Resultat, hvortil han er kommen, er "das gerade Gegenteil" af, hvad der hidtil udenfor Island har været den almindelige Opsattelse, grundet af danske og fremmede, navnlig tyske (Konrad Maurer) Forfattere. Det vil næppe lykkes ham hos de Kyndige at finde større Tilslutning til sine dristige Udviflinger, end Jon Sigurdsson formaaede.

I den islandiske Kommissions Betænkning har hele denne Betragtningsmaade fundet en formentlig afgørende Imødegaaelse i to Afhandlinger af Kommissionens danske Sekretær, Dr. jur. Knud Berlin, der forørvigt bebuder, at han senere vil dokumentere sin Fremstilling i et udforsligt Skrift. Han fastskaar, at Betydningen af Overenskomsten af 1262 var, at Island derved gjordes til et "Skatland", d. v. s. Biland under den norske Krone. Dette fremgaar af Overenskomstens egen Ordlyd saavel som af senere Statsakter og faktiske Kendsgerninger. Hermed er Grunden tagen bort under Fodderne paa den hele Personalunions-theori. Men selv om dette ikke var saa, selv om den islandiske Opsattelse af, hvad der skete i 1262, lod sig fastholde, er det jo en Kendsgerning, at Island gennem de siden forløbne Aarhundreder ingen Tid har indtaget en suveræn Stats Stilling. Skulde Aarhundreders Udvifling paa Statslivets Omraade ikke kunne slabe Net, hvor fandt man saa i hele Verden nu til Dags et formelt gyldigt Retsgrundlag?

De danske Medlemmer af Kommissionen har været fuldkommen enige om ikke at kunne anerkende de fra islandiske Side fremsatte historiske og statsretlige Betragtninger, men lige saa enige har de været i Ønsket om at imødekomme det islandiske Folks Krav paa national og politisk Selvstændighed "for ved dette Bidnesbyrd om det danske Folks Respekt for Nationaliteten Krav at hænge erhver Frenz paa Island for, at der fra dansk Side skulde

Nationaltidende⁴, 2. okt. 1908

Alberti og Islænderne.

Fra Ísland meddeles, at den Albertiske Katastrofe utvivlsomt har havt sin særlige og store Andel i det saa uheldige Udfald af Alþingsvalgene, der fandt Sted Andendagen derefter. Af et os forevist Privatbrev fra en Dansk, som for Tiden opholder sig i Reykjavik, gengiver vi følgende:

— — — Det er ellers nydelige Esterretninger, vi faar om d'Hrr. Alberti's og J. C. Christensens Bedrifter. Telegrammerne, der indtraf her umiddelbart før Alþingsvalgene, gav Oppositionen vældig Wind i Sejlene, og Valgene bragte den en Sejr, som den næppe havde tønkt sig. Det var ikke behageligt for Danskerne her at møde de stadeske Smil og se Dannebrog blive stroget fra Flagstængerne —".

Det maa jo herved særlig erindres, at P. A. Alberti var Minister for Ísland i 2½ År, og at hans Navn staar under den reviderede islandske Forfatningslov af 1903.

des Islændere, der er værdige til at være hans Efterfolgere i Ministerposten, passer ikke. At det skete er „den sorgeligste Begivenhed i Islands senere politiske Historie“^{*)} og at „perfidie Angreb“ er Skyld i at „Valgresultatet er blevet saaledes, som man mindst havde ventet“, passer heller ikke. Tvertimod. Dog, det lykkedes Ritzaus Bureaus Korrespondent i Reykjavik at vildlede den danske Presse ved at give den Indtryk af at Valgmøderne forløb gunstig for Regeringen, medens det modsatte var Tilfældet.

Det som vil hænde i Vinter, naar Althinget træder sammen, er at Kommissionsforslaget vil blive vedtaget, med visse formelle Ændringer. Ingen Islænder har Ret til paa Danmarks Vegne paa Forhaand at erklære, at disse Ændringer er uantagelige. Danmark taber ikke en Brodel, hverken i Prestige eller økonomisk, ved at give efter. Det kan kun være et Tidsspørgsmaal, naar det vil give efter for et samlet islandsk Folkeønske. Dets egen Eksistens hviler jo paa Agtelsen for de smaa Nationaliteters fulde og ubeskaarne Ret. Vore døanske Frænder vil med Tiden komme til at blive stolte af de Landnamsmænd, som nu er ifærd med at tage Island i Besiddelse paany. Der er næppe for Tiden en saa rivende Udvikling og Fremgang i noget nordisk Land, som paa den gamle Ø, der i Aarhundreder har ligget i Dvale. Enhver god dansk Mand kan kun glæde sig derved. Saaledes ser den „sorgeligste Begivenhed i Islands senere politiske Historie“ ud, betragtet paa nærmere Hold.

Det er just ikke uoverkomeligt at bortrydde Uoverensstemmelserne mellem Forslagets danske og islandske Text. Vælgerne har faaet det Indtryk, at denne forskellige Affattelse var sket for at føre Vælgerne, paa begge Sider af Atlanterhavet, bag Lyset. De danske Vælgere skulde lægge en Mening i Ordene, de islandske en anden. Dette har, som naturligt er, vakt Mistanke og gjort Skade.

Dernæst har Minister Hafstein, efter at have nægtet Vælgerne al Indflydelse paa Kommissionens Sammensætning, nu erklæret, at Kommissionsforslaget maa vedtages uden ringeste Ændring eller forkastes. Forhenværende Islandsminister Alberti brugte den samme Fremgangsmaade i 1903, ved Forfatningslovens Forelæggelse.

Der er da ingen Grund til at være Sortseer. Heller ikke til at skælde Islænderne al Hæder og Ære fra saaledes som „København“ gør det idag og stille dem lige med uvidende Børn eller forbryderiske Oprørere. Slig Tale sætter kun ondt Blod. Jeg tvivler ikke paa at Danmarks og Islands Mellemværende lader sig ordne, med lidt god Villie paa begge Sider

26. September 1908.

Jon Stefansson.

Ovenstaaende Artikelaabenbarer et noget andet Syn paa det nu stedfundne Althingsvalg end den Artikel Prof. Finnnur Jonsson efter vor Opfordring skrev her i Bladet. Der hersker altsaa ogsaa blandt Islændere i København forskellig Opfattelse af hvilken Betydning Valgresultatet bør tillægges og først selve det nu valgte Althingsflertals Holdning, naar Althinget træder sammen, vil afgøre hvilket Syn der er det rette. Det vil da ses, om Hovedgrunden til Valgenes Udfald har været Opposition mod Minister Hafstein eller Løsrivelsesbestræbelse overfor Danmark. Spørgsmaalet bliver, om man vil lade sig noje med formelle Ændringer i Lovudkastet eller kræve nye Indrommelser fra dansk Side.

Vor Opfattelse er den, at man fra dansk Side bør afvente, hvad Ahltinget nu vil foreslaa og ikke paa Forhaand erklære enhver nok saa lille Ændring i Lovudkastet for utænkelig. Men vi mener rigtignok, at der ikke kan blive Tale om mere end formelle Ændringer. Selve Grundlaget for den hele Ordning mellem Danmark og Island maa blive som Lovudkastet. Danmark har ved dette vist et Frisind og en Forstaaelse overfor Islænderne, som ikke fra deres Side bør mødes med smaalig Prutten. Det er jo dog ikke en Studehandel, der afsluttes, men et folkeligt Mellemværende, der skal ordnes. Danmark har i denne Sag set stort paa Forholdene, det bør Islænderne ogsaa gøre.

Vilde det forresten ikke have været bedre, om Althinget var blevet sammenkaldt til en ekstraordinær Samling. Minister Hafstein kan jo dog ikke blive siddende til Februar med en saa overvældende Majoritet mod sig. Og jo længere Tid der gaar for man faar at se, hvad det ny Althing vil, jo lettere kan der skabes Mistænkeliggørelse baade paa Island og i Danmark, hvorved Losningen vanskeliggøres.

Red.

'styre.

Redaktør
H. GRAVERSEN.

Nr. 52.

lerne dvæle ved de nuværende tunge Begivenheder og søger at bringe Trost. En Ting burde der siges, hvor alvorlige danske Mænd og Kvinder samles, nemlig dette: Vær med i det politiske Arbejde, gyd Sundhed og Idealitet i vort offentlige Liv.

H. Gr.

Dansk Folkestyre (vikt. Reform-manna) 23. sept. 1908

Altingsvalgene paa Island.

Som det sikkert er Læserne bekendt fandt der nye Valg til Altinget paa Island Sted den 10. ds. Den særlige Interesse, der knyttede sig til disse Valg, var, at de skulde afgøre, hvorvidt Folket vilde slutte sig til Resultatet af den dansk-islandske Kommissions Arbejde i Vinter angaaende det statsretlige Forhold mellem Island og Danmark. Det er dette, hvorom hele Valgkampagnen har drejet sig, og sjældent har en Kamp været hidsigere. Man skulde have troet, at Kommissionens Forslag, der opfylder alle Islændernes gamle Krav og Ønsker uden Undtagelse og mere til, vilde være blevet modtaget med Glæde af den overvejende Del af Folket. Dette er imidlertid ikke sket. Der rejstes straks Indsigelse imod visse enkelte Punkter, særlig Bestemmelserne om de for Danmark og Island fælles Anliggender, der udelukkende skulde bero hos danske Myndigheder; Bestemmelserne herom fandt man var for vidtgaaende, at de bandt, „indlemmede“ Island i Danmark i Tid og Evighed. Skulde der imidlertid være noget Fællesskab — og ren Personalunion er alle enige om er en Umulighed — kunde Bestemmelserne ikke godt være anderledes, ligesom Island overhovedet absolut ikke kan være et suverænt Rige for sig selv i den alleregentligste Forstand (m. H. til Udenrigsstyre m.m.). Fremdeles indvendte man, at den islandske Tekst ikke var i fuld Overensstemmelse med den danske, indeholdt mere bestemte Udtryk end denne og at det maatte blive denne sidste, der i Twivlstilfælde vilde blive betragtet som gældende. Angaaende alt dette er der i Sommerens Lob hvirvet